O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(2-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

RAQAMLI IQTISODIYOTDA INNOVATSION TA’LIM TEXNOLOGIYALARI

p.f.f.d., dots. Zaripova Dilnoza Anvarovna
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
Xusniddinova Ra’no Xusniddin Qizi
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti talabasi
zaripovada85@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi alohida juda muhim va dolzarb vazifalarni qo’ygan. Raqamli iqtisodiyot birinchi navbatda keng ko’lamdagi imkoniyatlarini yaratganligi haqida va Innavatsion Axborot Kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning dolzarb muammolarini yoritib bermoqchiman.

Kalit so‘zlar: axborotlashgan jamiyat, raqamli dividendlar, intensive.

Bugungi Kunda dunyoda raqamli iqtisodiyot juda ham rivojlanib ketgani bejiz emas. Raqamli iqtisodiyot bor ekan biz qanday texnologiyadan foydalanmaylik shunga duch kelamiz. Raqamli iqtisodiyot rivojlanishi orqali bizda keng imkoniyatlar ochildi. Bunga misol qilib ayta olishimiz mumkin hozirda hamma mobile telefonlar, kompyuterlardan foydalanishadi. Bundan kurinib turibdiki biz nima ish qilmaylik hammasi saqlanadi. Ijtimoiy tarmoqlarda foydalanamiz yoki telefonda gaplashamizmi farqi yuq hamma malumotlarimiz aniq va ravshan saqlanib boradi. Buning natijasida biz yurtimizda ko’plab narsalarning oldini olishimiz mumkin turli xil jinoyatlar yokida korrupsiya kabi say harkatlarni amalga oshirish imkoni mavjud.

Shunday qilib, raqamli iqtisodiyot bu elektron texnologiyalarga bog‘liq bo‘lgan ishlab chiqarishdir. Yangi iqtisodiy modelning vazifasi zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalangan holda ishlab chiqarilayotgan tovar va xizmatlar sifatini oshirish orqali fuqarolar hayotini yaxshilashdir. Raqamli iqtisodiyot juda tez sur’atlar bilan rivojlanmoqda. Moliyachilarning fikriga ko‘ra, yaqin kelajakda ushbu sektorning barcha ishtirokchilari sezilarli darajada “raqamli dividendlar” olishadi.[1]

Ular orasida ishsizlik darajasining pasayishi, mahsulot ishlab chiqarish xarajatlarining pasayishi ham kuzatiladi. Ko‘p yillar davomida iqtisodiyot an’anaviy tomonidan qaralganda hammasi ko‘rib chiqildi, bu erdan shaxslararo munosabatlar va protseduralarning yaxshi o‘rnatilgan modellari mavjud edi. Ammo axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, ularning hayotning barcha sohalariga istisnosiz global kirib borishilari uchun aloqa modellarini tubdan o‘zgartirdi. Axborot Kommunikatsiya Texnologiyalarining jadal rivojlanishi tufayli endi barcha kerakli va muhim bo’lgan biznes operatsiyalarni bajarish kabi va shuningdek hujjat aylanishini masofadan turib yuqori samaradorlik bilan amalga oshirish imkoniyati paydo bo’ldi. Biz allaqachon ushbu bosqichda ham arzonroq va qulay va tezroq sodir bo’ladi. Shuningdek, zamonaviy jamoat nutqida “axborotlashgan jamiyat” atamasi tez-tez ishlatiladi - bu ma’lumot va bilim eng qimmat tovar bo‘lgan jamiyatning ushbu turidir. Bugungi kunda iqtisodiy rivojlanishning harakatlantiruvchi kuchi aynan ular emas, balki tugaydigan

resurslardir. Raqamli texnologiyalar, o‘z navbatida, ularning qiymatini yuqori sifat darajasiga etkazadi. Buni yuqori iqtisodiy qiyoslash va ko‘p tomonlama ma’lumotlarni uzatish bilan umumiy iqtisodiy xarajatlarni kamaytirish orqali amalga oshiradi. Shu bilan birga, iqtisodiy o‘sish sur’atlari bir necha bor ortib bormoqda. Bundan tashqari, mohiyat sifatida raqamli iqtisodiyot nafaqat tijorat aloqalari bilan cheklanib qolmaydi, balki yuqorida aytib o‘tilganidek, davlat xizmatlarini olishdan tortib to shaxsiy buyurtmalarga va Internetda tovarlar va xizmatlarni sotib olishga qadar yurtimizning barcha sohalariga ta’sir qiladi.

O’zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to’g’risida» (2003), «Elektron hujjat aylanish to’g’risida» (2004), «Elektron hukumat to’g’risida» (2015) Qonunlari, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son «O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha Harakatlar strategiyasi to’g’risida»gi, 2017 yil 30 iyundagi PF-5099-son «Respublikada axborot texnologiyalari sohasini rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to’g’risida»gi Farmonlari, 2017 yil 20 apreldagi PQ-2909-son «Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to’g’risida»gi Qarori O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 26-noyabrdagi —Zamonaviy maktablarni tashkil etish choratadbirlari to‘g‘risidagi PQ-4537-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining —Axborot texnologiyalari sohasida ta‘lim tizimini yanada takomillashtirish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va ularni industriya bilan integratsiya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida qarori, 06.10.2020 yildagi PQ-4851-son va —Raqamli O‘zbekiston — 2030 strategiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirish maqsadida kelajak avlodni zamonaviy texnalogiyalar bilan birgalikda zamonaviy va yangi jahon standartlariga mos keladigan ta‘lim metodlari qo‘llanishi keng yo‘lga qo‘yilmoqda va ta‘lim muassalarida ko‘plab chora tadbirlar amalga oshirilmoqda xususan dars jarayonida zamonaviy AKT imkoniyatlaridan foydalanish, darslar saviyasi va mazmunini oshirish maqsadida zamonaviy metod va texnologiyalardan foydalanish keng yo‘lga qo`yilmoqda. [4]

Raqamli iqtisodiyotga bo’lgan qiziqish bugungi kunda olimlar xalqaro tashkilotlar Shuningdek Jahon taraqqiyoti hisobotidgi Jahon bankining raqamli dividendlari tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, axborot texnologiyalari dunyoning barcha mamlakatlarining iqtisodiy rivojlanishida istisnosiz tobora muhim ahamiyat kasb ahamiyatga ega ekanligi haqida aytib o’tilgan. Ularning aytishlaricha , hozirgi vaqtda dunyo aholisining taxminan 40 foizi Butunjahon Internet tarmog‘iga ulangan. Tovarlar va xizmatlarni sotish, davlat xizmatlarini ko‘rsatish va fuqarolarni o‘qitish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish jamiyat farovonligi o‘sishi, moddiy foyda va davlat boshqaruvining shaffofligi deb tushuniladigan “raqamli dividendlar” kabi imkoniyatlarga imkon berdi.

Yangi modelni ishlab chiqish raqamli inqilobdan boshlandi - mexanik va analog elektron texnologiyalardan raqamli elektronikaga o‘tish, 1950 yillarning oxirida paydo bo‘ldi. Jahon iqtisodiyotini qamrab olgan ushbu jarayon ko‘lami, sur’ati va geografiyasi jihatidan juda ta’sirli. 1960-yillardan boshlab raqamli innovatsiyalar butun dunyo bo‘ylab ketma-ket to‘lqinlarda tarqalib, Qo‘shma Shtatlar, Evropa va Ittifoqning ilmiy epitsentrlaridan kelib chiqdi.[2]

Ushbu bosqichlarning har biri avvalgi bosqichga qaraganda ancha intensiv bo‘lib, yangi mintaqalarni qamrab oldi va iqtisodiyotga sezilarli ta’sir ko‘rsatdi. Katta elektron kompyuterlardan shaxsiy kompyuterlarga o‘tish o‘nlab yillar davom etdi, endi yillar va oylar davomida inqilobiy o‘zgarishlar yuz beradi. Raqamli iqtisodiyot kontseptsiyasi 20-asrning so‘nggi o‘n yilligida paydo bo‘ldi va birinchi navbatda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan bog‘liq edi. 1995 yilda raqamli iqtisodiyotning asosiy tamoyillarini shakllantirgan olimlardan biri, kompyuter mutaxassisi, Massachusets Texnologiya Institutining Media-laboratoriyalarining asoschisi Nikolas Negroponte edi. 1995-yilda u klassik tovarlarning kamchiliklari (vazn, xomashyo, transport) va yangi iqtisodiyotning afzalliklari (tovarlarning og‘irligi yo‘qligi, virtuallik, bir zumda global harakat) haqida gapirdi. Boshqa tomondan, ko‘pchilik “raqamli iqtisodiyot” atamasini kanadalik olim Don Tapscotga bog‘laydi. 1995 yilda uning “Elektron raqamli jamiyat: tarmoqli razvedka davrining ijobiy va salbiy tomonlari” kitobi nashr etildi, unda u rivojlangan mamlakatlarning xususiyatlari, obyektlarning raqamli shakli, axborot texnologiyalarining biznesga ta’siri keltirib o’tilgan. 1999 yilda Bill Geyts “Biznes fikr tezligida” kitobida axborot inqilobi g‘oyalarini konkretlashtirdi. Uning so‘zlariga ko‘ra, zamonaviy texnologiyalar, xususan Internetning rivojlanishi jamiyat hayotining barcha jabhalariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Raqamli iqtisodiyot butun dunyoda juda faol rivojlanmoqda. Hujjatlar va kommunikatsiyalarning raqamli ommaviy axborot vositalariga ommaviy ravishda o‘tkazilishini hisobga olgan holda, dunyo hukumatlari fuqarolarni yuqori tezlikda raqamli aloqa bilan ta’minlash choralarini ko‘rmoqda.[3]

Xulosa qilib aytganda hozirda raqamli texnologiyalar bilan ishlash shuningdek uning dolzarb muammolarini keltirishimiz va Innavatsion yondashuvlarni yaqqol misol qilib keltirishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. https://genderi.org/1-maruza-axborot-kommunikatsiya-texnologiyalarining-iqtisodiyo.html?[1]

2. S.S G’ulomov, A.T.Shermuxamedov, B.A. Begalov.<<Iqtisodiyot informatika>>[2]

3. A.Ortiqov , A Mamatqulov <<IBM PC kompyuterlaridan foydalanish>>[3]

4. OLIY O’QUV YURTI TALABALARINI SMART TA’LIMNING BUGUNGI KUNDAGI O’RNI MAVZUSINI O’ZLASHTIRISHDA SINKVEYN METODIDAN FOYDALANISH

ZD Anvarovna - PEDAGOG, 2022

ATROF MUHITNI MONITORING QILISHDA SUN’IY YO‘LDOSHNING O‘RNI

DSc, prof. Pisetskiy Yuriy Valeryevich,
Yo‘ldoshev Jaloliddin Fayzullo o‘g‘li,
Matyakubov Bobur Kutlimurot o‘g‘li
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti